УДК 811.111’253:821.181.2

Світлана Кльось, *викладач кафедри практики англійської мови*
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ЗБІРКА ПОЕЗІЇ “ІНДІАНСЬКІ МОТИВИ” Ю. ЗАЦНОГО В АНГЛОМОВНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ А. ЯНКОВА

У статті розглянуто російськомовну поетичну збірку “Індіанські мотиви” Ю. Зацного у англомовному перекладі А. Янкова. Текст перекладу проаналізовано з погляду трансформацій, використаних перекладачем з метою збереження ритму. Доведено, що А. Янков вдається до декомпресій для передачі стилістичних засобів за допомогою еквівалентних відповідників у англійській мові, що й зумовлено його перекладацьким стилем.

Ключові слова: *переклад, вірш, стилістичні засоби, декомпресія, перекладацький стиль, ритм.*
Літ. 10.

Постановка проблеми. Перекладна література завжди була предметом дослідження багатьох науковців, а сама справа перекладати – важкою. За відомим американським поетом-перекладачем і теоретиком поетичного перекладу, Р. Блаєм, праця перекладача складається з восьми етапів: створення дослівного перекладу → аналіз проблематики першотвору → повернення до дослівного перекладу з метою його виправлення → надання перекладу живого звучання сучасною розмовною мовою → робота над передачею тональності першотвору → передача інтонації → звернення до носія мови з метою самоперевірки → внесення останніх виправлень [9, 13].

Всі ці етапи слід брати до уваги кожному перекладачеві поезії, не порушуючи цілісність першотвору та зберігаючи схему римування.

До перекладачів поетичного слова відносимо Анатолія Янкова – доцента Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Т. Шевченка. До його доробку належить англомовний переклад збірки віршів Юрія Зацного “Індіанські мотиви” [1].

Постать Анатолія Янкова як перекладача ще не була предметом дослідження науковців в галузі теорії та практики перекладу, що й зумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теорія художнього перекладу виникла та розвинулась завдяки ґрунтовним працям М. Рильського [6], А. Швейцера [8], Ю. Найди [10], О. Фінкеля [7]. Р. Зорівчак [3], М. Зерова [2], В. Коптілова [5] та ін.

О. Фінкель вважає, що завданням перекладу є відтворити рідною мовою стилістичні відмінності оригіналу, залишаючи ту саму тематику. [7, 15]. За А. Швейцером, поряд з граматичними трансформаціями, що мають місце при семантичному аналізі тексту і побудові кінцевого висловлювання, в перекладі застосовуються і методи лексико-синтаксичного перефразування, і семантичні модифікації, і, в ряді випадків, одноетапна процедура знаходження прямих відповідників [8, 24]. За М. Рильським, переклад повинен відображати всі національні специфіки та колорит оригіналу [6, 132].

Науковці, згадані вище, займалися вивченням засадничих питань перекладознавства, та жодне дослідження ще не пов’язане з аналізом перекладацького стилю А. Янкова.

Метою дослідження є проаналізувати перекладацькі прийоми А. Янкова з погляду теорії та практики перекладу.

Окреслена мета статті передбачає вирішення таких **завдань**: 1) охарактеризувати поетичну збірку Ю. Зацного “Індіанські мотиви”; 2) провести паралелі між першотвором та перекладом А. Янкова; 3) проаналізувати лексичні, стилістичні та граматичні трансформації у перекладі; 4) визначити перекладацький стиль А. Янкова.

Об’єкт дослідження – англомовний переклад віршів збірки “Індіанські мотиви” Ю. Зацного, виконаний А. Янковим.

Матеріалом дослідження слугують вірші, отримані шляхом суцільного відбору зі збірки Ю. Зацного.

Метод дослідження – системного аналізу, зумовлений метою, завданнями та аналізованим матеріалом статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Автор поетичної збірки “Індіанські мотиви”, Юрій Зацний, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу Запорізького національного університету, почесний професор Техаського університету

© С. Кльось, 2012

(США), автор шести монографій, чотирьох словників, навчальних посібників, автор збірок поетичних творів. Сфери його наукових студій: соціолінгвістика, лінгвокультурологія та неологія. Читав лекції в американських університетах. Російськомовна збірка Ю. Зацного "Індіанські мотиви" – вірші про пізнання нового світу очима індіанця, розмова з дикою природою, яка оточує людину в іншій спільноті – в середовищі, далекому від земної цивілізації. Вірші висвітлюють внутрішній світ людини, якій шкода інших людей, що живуть у містах. Людина-індіанець вірить силам природи та богам, які створили все навколо – Любов, Спокій та Красу. Автор закликає поглянути на людський рід – він живе на одній планеті та об'єднаний одним духом, хоча всі люди відрізняються один від одного кольором шкіри та рисами характеру.

Збірка поезії складається з тридцяти трьох віршів, пов'язані одним стилем – текст містить багато стилістичних засобів та колірних лексем, що й створює труднощі для його перекладу. Лише досвідчений знавець англійської мови може подолати їх, зберігши численні метафори та порівняння, характерні для стилю оригінала.

Порівняймо оригінал та переклад вірша "С чего начинается мира познание".

С чего начинается мира познание?
Оно начинается с дара молчания.
Нам мать говорила: чтоб мудрыми стать,
Учитесь подольше сидеть и молчать.
В молчаньи придет к вам неслышимый звук,
И то, что не видно, увидится вдруг.
В молчаньи откроется вам Красота.
Учитесь же дети, сомкните уста [1,6].

What's the way to reveal world?
Do keep silence 'cause it's gold.
Mothers taught us when we whined in cribs:
Do sit quiet with tight-pressed lips.
Then you'll hear the unheard
And you'll gaze 'yond ultra red,
The true Beauty thou'll see.
Silence – bliss for me and thee [1,6].

В оригіналі вірш характеризується такою формацією складів – 13:13:11:11 // 11:11:11:11, а у перекладі така формація – 7:7:9:7 // 6(7):7:6:7. Тут перекладач вдаєтесь до методу компресії (заміни складного речення простим). За словами М. Зерова, "перед кожним перекладачем відкриваються дві небезпеки. Встановити перевагу елементів значінних – не віддаси належним способом моментів формальних (ритміка, евфонія). Звернути головну увагу на ритмічні та евфонічні особливості, – це майже значить написати твір на задану ритмічно-мелодійну схему. Становище перекладача нагадує становище казкового лицаря на роздоріжжі: ліворуч чи праворуч податися – однаково головою наложити, поїхати ж середнім шляхом – то значить приректи себе на непоборні, непереможні труднощі [2, 128]". Вважаємо, у перекладі потрібно обов'язково відтворювати ритм, мелодику та формацію складів, ідентичну з оригіналом, або ж частково наближену до нього. Слід взяти до уваги і те, що дифтонг у перекладі потрібно вважати одним складом, а не двома, хоча так і хочеться прочитати як два, як ось "near", "tear", "hear" слід читати не як позначено у транскрипції [niY], [tiY], [hiY], а як [ni:], [ti:], [hi:], хоча це невірно, проте у перекладі існують свої правила.

В англійській мові є чудовий еквівалент російській лексемі "познание" – це "perception". Така лексема чудово підходить і до змісту оригіналу, і до системи формації складів. Звісно, лексема "perception" [pY'sYp+"(e)n] лише частково відповідає російському слову "познание" за формацією складів, але у перекладі ситуативно-інтерпретативного відповідника "world" лише один наголошений склад. Себто, якщо в оригіналі ямб, то в перекладі слід відтворити ямб, якщо хорей, то – хорей, якщо дактиль, то – дактиль.

Є й інший спосіб перекладу лексеми "познание" – дескриптивний – "world wisdom": "What is the argument to discover world wisdom? / It begins with the gift to keep silence in freedom".

У третьому та четвертому рядках перекладу можна використати метод додавання, себто збільшити кількість рядків, щоб їхня кількість була співвідносна з кількістю складів оригіналу. Можна додати прислівник *also*: "Нам мать говорила: чтоб мудрыми стать" – "Mothers also taught us when we whined in cribs". Або, щоб надати окрему вагу лексемі "мать", можна перекласти її за допомогою демінутиву "mummies" та використати епітет "precious": "Precious mummies taught us when we whined in cribs".

У четвертому рядку оригінала у словах "сидеть" та "молчать" спостерігається повторення морфем, тому й дуже важливо відтворити цей синтаксичний засіб у перекладі. Можливий такий варіант перекладу: "Do keep on posing, sitting with tight-pressed lips".

У перекладі другого стовпчика А. Янкову чудово вдалось зберегти ямб кінцевих римованих слів, як, наприклад: unheard-red, see-thee, проте все ж таки не збережена форма вірша. Бо ж, як писав теоретик перекладу, В. Коптілов,

"перекладаючи поетичний твір, слід втілити в засоби іншої мови діалектичну єдність його змісту і форми, яка розкривається нам у структурі художнього твору. Адже перекладаються не слова, не рядки, а система понять у їх взаємовідношеннях і способах впливу цих взаємовідношень. Взаємовідношення понять – це зміст твору, а спосіб їх виявлення – це його стиль [5, 69]". Тут можливе використання прийому приєднання, щоб зберегти форму та не відійти від змісту оригінала: "В молчании придет к вам неслышимый звук, / И то, что ни видно, увидится вдруг" – "When to your ears comes something that's unheard, / Your eyes will even rest on rays 'f ultra red".

Лексема "красота" (трискладове слово) перекладена як "beauty" (двоскладове) – "красавица", проте її можна перекласти ситуативним відповідником "happiness" (трискладова лексема). Можливий такий варіант: "В молчаньи откроется вам Красота, / Учитесь же дети, сомкните уста" – "In silence cute Happiness then you will see, / Knowledge of wisdom's bliss for me and for thee".

Порівняймо оригінал вірша "На Земле мы все равны" та його переклад.

На земле мы все равны.
Рыбы, люди, валуны.
Нет у нас особых прав
Средь зверей, моллюсков, трав [1, 6].

We are equal on the Earth.
Fishes, people, stones, grasses.
No special rights from birth,
No poor or well-off classes [1,6].

У перекладі вірша А. Янкову вдалося використати прийом генералізації, хоча при перекладі способом гіперонімічного перейменування відбувається вилучення певної інформації, втрачається культурологічна та лінгвокраїнознавча атрибуція лексем, бо часто конкретне поняття передається лексемою широкої референції [3, 42], так як у рядку оригінала "Средь зверей, моллюсков, трав" не має потреби робити дослівний переклад – зрозуміло, що мова йде про універсальність значення даних лексем, які виводять на думку загального класового поняття, що й чудово відображається у перекладі – "No poor or well-off classes".

Вартий аналізу сьомий вірш збірки та його переклад.

Вся как первый снег чиста
В первозданной наготе
Мне явилась Красота
На охотничьей тропе

В бормотании ручейка,
В трепете осины,
И в полете мотылька,
И в озерной сине.

Once down hunter's track
I spotted Beauty in her glow,
As nude as baby's neck,
She looked like maiden snow.

She sings in murmur of a spring
And shivers in the poplar limbs.
She chants in wings of moth that ring.
She smiles among lake nymphs.

Перекладач використав наступні граматичні трансформації: 1) пермутація (перестановка слів у реченні) "Вся как первый снег чиста / В первозданной наготе / Мне явилась Красота / На охотничьей тропе" – "Once down hunter's track / I spotted Beauty in her glow / As nude as baby's neck / She looked like maiden snow"; "Красоту в душе найти / Я теперь стараюсь" – "Because while doing and learning / The Beauty in my soul stays vigilant night and day"; 2) приєднання: "В бормотании ручейка, / В трепете осины, / И в полете мотылька, / И в озерной сине" – "She sings in murmur of a spring / And shivers in the poplar limbs / She chants in wings of moth that ring / She smiles among lake nymphs"; "В красоте шумливых птиц" – "Now in charm of noisy birds"; "Красота, прими меня" – "Take me, oh Beauty, to your shine"; 3) вилучення: "Раз ты можешь ощущать / Мирозданья Диво" – "If you can really sense and feel, / Reveal the prodigy that wasn't ever mine".

Зі стилістичних засобів, які А. Янков вдало відтворив у перекладі, варто проаналізувати порівняння "Вся как первый снег чиста", що інтерпретовано наступним чином – "She looked like maiden snow". Фразема оригіналу "как первый снег чиста" означає "цнотливість". У перекладі порівняння "like maiden snow" дуже наближене до оригіналу, так як є прямим еквівалентом відповідної фраземи оригіналу.

Перекладач також вдається до стилістичної трансформації заміни метафори порівнянням: "В первозданной наготе" – "As nude as baby's neck", використавши англійську фразеологічну одиницю "nude as baby's neck" – "в чому мати народила".

У всіх інших випадках метафора відтворена метафоричним відповідником у мові перекладу: "Улыбнулась красота / Нежно и устало" – "The beauty smiled with wit and hint / So tender, smart, sagacious"; "Ветерком мои уста / Вдруг

В красоте шумливых птиц,
Лосей длинноногих.
Я упал пред нею ниц,
Я просил немного.

Красота, прими меня,
Это в твоей власти,
В царство Духов и Огня
Сделай своей частью.

Улыбнулась красота
Нежно и устало,
Ветерком мои уста
Вдруг поцеловала.

Раз ты можешь ощущать
Мирозданья Диво,
Я могу тебя принять –
Ты уже красивый.

Но ищи в душе своей
Красоту как Счастье.
Тем и станешь красивей,
Станешь моей частью.

И на жизненном пути
Я не растеряюсь:
Красоту в душе найти
Я теперь стараюсь [1, 9].

Now in charm of noisy birds
And then in antlers of a wild deer…
I bowed as low as the earth
And asked for favors frankly, clear:

Take me, oh Beauty, to your shine
You're almighty, that's in your power.
Let in a realm of Spirits and Flame Divine.
Please, let me feel you every hour.

The beauty smiled with wit and hint
So tender, smart, sagacious
Then kissed my lips with astray wind
Thus made my ardor hot, voracious.

If you can really sense and feel,
Reveal the prodigy that wasn't ever mine
I'll make with you a really square deal.
You are already handsome. Stand in line with fine.

But do locate the nice perfection
That in far deeper than thy heart of hearts.
By doing this you'll know satisfaction
And play my part in a host of parts.

Since then in long life's journey
I've never lost my way
Because while doing and learning
The Beauty in my soul stays vigilant night and day [1,10].

поцеловала" – "Then kissed my lips with astray wind / Thus made my ardor hot, voracious"; "Красоту в душе найти / Я теперь стараюсь" – "Because while doing and learning / The Beauty in my soul stays vigilant night and day" (останній рядок "doing and learning" вжито з елементами повторення флексії).

Висновок. Проаналізувавши англомовні переклади А. Янкова із поетичної збірки Ю. Зацного "Індіанські мотиви", можна схарактеризувати його перекладацький стиль. Він полягає у відтворенні стилістичних засобів шляхом пошуку відповідних еквівалентів в англійській мові, що свідчить про адекватне сприйняття тексту оригінала, який у перекладі збагачується цільовими фразеологічними одиницями, персоніфікацією, порівняннями, метафорами, та іншими стилістичними засобами.

Із граматичних трансформацій, А. Янков найбільше вдається до використання приєднання – у цьому й полягає особливість його стилю – збагачення перекладу додатковою інформацією, яка безпосередньо стосується контексту. Використання декомпресії (збільшення обсягу речення) при перекладі свідчить про особливості граматичної та лексичної будови двох аналізованих мов – російської та англійської.

Перспективним напрямком поглибленого вивчення даної проблеми може бути порівняльний аналіз англійських та українських ФО у першотворі та перекладі, а також дослідження етномовного компоненту вірша, що відображається у фонетичних, просодичних, граматичних та лексичних особливостях мовного матеріалу, з якого твориться словесний образ.

1. Зацный Ю. Индейские мотивы // Перевод на английский А. Янкова. – Кременец: Издательство г. Кременец, 2006. – 41 с.

2. Зеров М. У справі віршованого перекладу // Всесвіт. № 8. – 1988. – С. 128 – 135.

3. Зорівчак Р. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). – Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.

4. Коломієць Л. Контекстуально-методичні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з

англійської, ірландської та американської поезії): Монографія. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2004. – 522 с.

5. Коптілов В. Актуальні питання українського художнього перекладу. – К.: Дніпро, 1971. – С. 69.

6. Рильський М. Твори. У 10-ти томах. – К.: Дніпро, 1962. – Т. 2. – С. 132.

7. Фінкель О. Теорія і практика перекладу. – Х: Вид-во НУА, 1929. – 182 с.

8. Швейцер А. Перевод и лингвистика. – М.: Воениздат, 1973. – 215 с.

9. Bly R., Machado A. Times Alone: Selected Poems. – Middletown: Wesleyan University Press, 1983. P. 13 – 49.

10. Nida E.A., Taber C. The theory and practice of translation. – Leiden, 1969. – 200 p.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2012

УДК 821.112.2.09

Мар'яна Кекош, *викладач кафедри мовної та міжкультурної комунікації Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

САКРАЛЬНЕ У ТВОРЧОСТІ ЙОЗЕФА ФОН АЙХЕНДОРФФА

Стаття присвячена дослідженню та аналізу сакрального як основи творчості німецького поета і прозаїка доби романтизму Йозефа фон Айхендоффа. Автор розглядає літературну спадщину поета через призму його глибокої духовності та віри. Важливим видається аналіз взаємозв'язку творчого і духовного начала у творах німецького романтика.

Ключові слова: *романтизм, сакральне, творчий процес, духовне начало.*

Літ. 7.

Постановка проблеми. Тема сакрального є актуальною хоча б тому, що духовне, божественне – універсальна культурна цінність. Без осягнення її внутрішнього, глибинного змісту, акумульованого в досвіді сотень поколінь, неможливо підійти до розкриття потаємних сторін людського духу успішного вирішення цілої низки важливих проблем – світоглядних, пізнавальних, морально-етичних. Звернення до аналізу проявів божественного у творчості письменників минулих століть важливе особливо в умовах сучасного, пострадянського суспільства, яке перебуває в пошуку сакрального як єдино правильного орієнтиру в житті. В творчості Й. фон Айхендорффа людина розглядається як істота духовна, здатна пройматися роздумами про сенс життя, буття Боже, сутність добра, істини, краси, про походження Всесвіту і власне місце у ньому. Сам факт їхньої наявності у літературній спадщині письменника спричинений прагненням до пошуку ціннісного центру – сакрального, яке спроможне стати моральним орієнтиром для особистості та спільноти.

Аналіз останніх досліджень. Серед досліджень зазначеної проблематики варто виокремити праці Л. Рудницького [3], Т. Бовсунівської [1], К. Шахової та Д. Наливайка [4], О. Ніколенко[5]. У наукових працях цих авторів докладно висвітлено аналіз літературної спадщини доби романтизму та її представників, визначено головні світоглядні, філософські та моральні принципи цієї літературної епохи. Однак у цих роботах недостатньо представлено вплив сакрального на творчість німецьких романтиків загалом і Йозефа фон Айхендорффа зокрема.

Мета статті полягає у дослідженні сакрального як основи творчості відомого німецького письменника доби романтизму та у визначенні головних світоглядних засад у його літературній спадщині.

Романтизм, формування якого завершилось в останнє десятиліття VIII ст. був не лише літературним напрямом. Він складався як ціла духовна культура, розгалужена і багатоаспектна. Під час формування цього нового романтичного світогляду спостерігається тенденція посилення інтересу до сакрального, до релігії. Зумовлене це було не тільки літературними чинниками, а й зміною соціально-естетичних акцентів у суспільстві. Тобто романтизм розвинувся як наслідок розчарування наявними суспільним укладом з новими проблемами та бездуховністю. Тому в своїх ідеалах романтики звертаються до світу природи, релігії, історії, фольклору.

Беручи до уваги світоглядні засади романтизму, його ідею безконечності стає очевидним, що він формувався на глибокій релігійно-містичній основі. Особливістю романтизму було протиставлення буденному життю високих ідеалів, яких прагне непересічна людина.